

Les comarques de Lleida durant la Segona República

Que un lleidatà s'ocupi de la història de les comarques de Lleida esdevé tan normal com que un barceloní estudiï la història de Barcelona o que un polinès s'interessi per la història de la Polinèsia. O almenys hauria d'ésser així. La normalitat de les relacions de parentiu entre l'objecte i el subjecte en aquest procés de coneixement que anomenem història estableix que, per norma general, els éssers humans ens interessem més per aquella història que ens afecta de forma directa. És prou conegut, de totes maneres, que les excepcions a la regla són nombroses. I de la mateixa manera que trobem japonesos estudiant les col·lectivitats aragoneses durant la guerra civil —per posar un cas una mica extrem i exòtic, però cert— hem trobat barcelonins que tot estudiant la història de Barcelona ens han volgut fer creure que feien la història de Catalunya.

El tema —ho sé prou bé— és una mica vell i poc novedós, però com que el problema continua sense resoldre cal replantejar-lo continuament. La història de tots nosaltres, ciutadanes i ciutadans d'aquest petit país que duu per nom Catalunya, només tindrà sentit quan trenquem la vella cotilla del centralisme historiogràfic barceloní. I, certament, ja es comença a fer. La revifalla actual d'estudis d'història local i comarcal ha començat a qüestionar una llei d'història massa emmirallada en el cap i casal i que considerava les comarques com la circumstància a vegades anecdòtica i sempre perifèrica d'un protagonista unidimensional. Però ha resultat que la circumstància ha començat a dei-

xar de ser-ho, que és un ser amb vida pròpia i que no sempre el jo i la circumstància s'avenen d'allò més bé.

Aquestes consideracions —ja ho haureu endevinat— vénen a tomb arran de la publicació del llibre de Jaume Barrull sobre *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*,¹ el primer llibre —la seva tesi de doctorat— d'un autor evidentment lleidatà que des de fa anys resideix a Barcelona, sense haver trencat el cordó umbilical que l'uneix als seus orígens. D'aquí l'interès de Barrull per Lleida, un interès que ja s'havia manifestat en la seva tesi de llicenciatura sobre el Bloc Obrer i Camperol a les comarques de Lleida, llegida el 1973. En el primer treball, inèdit, de Barrull trobem ja els dos elements que desenvoluparà més tard: la història d'unes terres i la història d'un període. I, sens dubte, l'interès pel període li ve de la seva experiència, universitària i barcelonina, d'uns anys —la dècada dels seixanta i començaments dels setanta— en què redescobrir un període, la República i la guerra civil, una conflictivitat social i política, i l'existència d'unes organitzacions polítiques i sindicals que romanien proscrites, era, al mateix temps, una tasca historiogràfica i una forma de militància antifranquista. Això també ja s'ha escrit altres vegades.

Però no ens enganyem. En el llibre que ressenyem el protagonista principal no és la República. Són les comarques de Lleida estudiades durant un període de la seva evolució històrica. I si bé potser sigui veritat que no respon a l'atzar el fet d'haver escollit el període, en canvi és indubtable que el que Barrull història no és la República, sinó uns homes i unes dones, una societat, en un moment en què tothom ha convingut en assenyalar com a cabdal per la

història de Catalunya— del segle XX. Altrament, cal fer de vell antuvi una segona precisió: els protagonistes són realment les comarques i no només la capital. Barrull ha sabut integrar molt bé capital i comarques, tot evitant el risc d'un nou centralisme que hauria estat tan perillós i perniciós com el centralisme barceloní.

El llibre, dividit en tres parts, s'inicia amb l'estudi de l'estructura econòmica i social de les comarques de Lleida: població, agricultura, indústria, serveis i capital financer. Els resultats de l'anàlisi estructural no són sorprenents. Als anys trenta, la regió es trobava amb molt pocs nuclis importants de població. Excepció feta de la ciutat de Lleida, la població continuava essent majoritària rural, molt per damunt del que corresponia a la resta de Catalunya i també per sobre del conjunt espanyol. Únicament a la capital apareixia reproduït el model català, amb un predomini del sector industrial i una escassa presència de la població agrícola.

Però l'agricultura lleidatana era una economia tradicional —fami-

Núria Sales

Notes

Josep M. Recasens i Comes, *El senyoriu de Morrell, 1173-1835*, Diputació de Tarragona, 1985, 186 pp.; Lluís M. Figueras Fontanals, *El senyoriu de Celma*, Institut d'Estudis Vallencs, Valls, 1985, 240 pp.

liar i basada fonamentalment en la producció de cereals—, poc integrada a una economia de mercat i amb una política ineficax de recs, que l'aïllava del conjunt del país i la convertia en marginal. Només en les escasses zones de regadiu canviava lleugerament la situació: la diversificació de cereals permesa pels recs i la introducció de noves institucions socials varen permetre engegar una certa dinàmica econòmica i social entre uns sectors de la pagesia, que majoritàriament era propietària —petita o mitjana— de les terres que conreava. Com a contrast evident, el pes de la indústria era molt feble, concentrada majoritàriament en el sector de l'alimentació —on destacava l'oli—, i que va generar una classe treballadora reduïda a Lleida ciutat i alguns nuclis aïllats com Balaguer, Tàrraga o Cervera. Amb una xarxa viària per sota de Catalunya i de l'Estat, i un comerç centrat sobretot en activitats alimentàries, l'economia lleidatana quedava completada amb l'existència d'una banca i d'un capital financer tan esquifits i insuficients com la resta d'activitats econòmiques.

Damunt d'aquesta realitat socio-econòmica —i ja a la segona part del llibre— es vertebraven tot un seguit d'institucions, estudiades per Barrull d'acord amb la seva naturalesa. Entre les institucions de base ideològica, cultural i recreativa destacava, pel seu pes i la seva extensió, l'Església catòlica l'organització de la qual «no és igualada per cap altra, ni tan sols per d'administració pública». Pel que es refereix a les associacions de base socio-econòmica les conclusions no deixen d'ésser significatives: tant entre la patronal com entre els treballadors del camp i de la ciutat el nivell d'associacionisme era molt feble. Al camp l'existència de sindicats locals, de base cooperativista i en bona mesura també corporativista, vinculats per la sobreestructura a la Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya, contrastava amb l'existència de propietaris afiliats a l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, l'organització de propietaris rurals més important de Catalunya. Entre els sindicats de classe destacava la implantació —sempre relativa— de la Unió Local de Sindicats i de la Unió Provincial Agrària, les dues organitzacions sindicals controlades pel Bloc Obrer i Camperol que a Llei-

da ciutat i al camp, respectivament, posseïen una presència més important.

L'estudi institucional ve completat per l'anàlisi de l'estructura de partits, que també presenta un panorama prou diferenciat respecte a la resta de Catalunya: davant el fet que el carlisme representava la força de dretes més estesa a les comarques de Lleida, contrastava la precarietat orgànica de la Lliga Regionalista; i mentre l'Esquerra Republicana de Catalunya —vertebradora d'un autèntic caciquisme republicà a les terres de Ponent— era la primera força política, el Bloc Obrer i Camperol es convertia en la segona força política en presència, juntament amb el tradicionalisme.

La tercera i última part del llibre estudia la dinàmica dels esdeveniments i la conflictivitat política, ideològica i social des de la proclamació de la República fins a l'esclat de la guerra civil. L'estudi del comportament electoral, de l'agitació social i de la conflictivitat pagesa s'acompanya, en els diversos capítols, de l'anàlisi del combat ideològic —molt centrat en la qüestió religiosa i escolar— i dels fets puntuals que, com la mateixa proclamació de la República, la revolució d'octubre del 1934 o l'aixecament militar del juliol del 1936, varen tenir un especial relleu a Lleida.

En aquesta part del llibre les conclusions també són interessants: a desgrat de l'hegemonia de l'Esquerra Republicana —vencedora en tots els comicis llevat de les eleccions legislatives del novembre del 1933— la política republicana no aconseguí integrar la majoria de la població als esquemes institucionals de la República. Front d'una dreta integrada i antidemocràtica, el Bloc Obrer i Camperol, l'organització de la classe obrera més important de les terres de Lleida, no va aconseguir configurar un espai propi i alternatiu que el permetés sostreure l'hegemonia de l'Esquerra. El protagonisme del Bloc en els esdeveniments d'octubre del 1934, que a Lleida tingueren un caràcter social i revolucionari, no va modificar la seva situació, per bé que en esclatar la guerra els dirigents del nou POUM varen jugar un paper destacat.

Tots aquests aspectes, que Barrull tracta amb una exhaustivitat aclaparadora, posen de relleu

l'esforç metodològic considerable que s'ha utilitzat en la perspectiva d'integrar dins un conjunt homogeni les diferents manifestacions històriques sorgides d'una mateixa realitat social. Com diu Emili Giralt en la presentació del llibre, Barrull ha intentat de fer una història total on cada un dels elements estudiats contribueix a explicar el tot, i on tots els nivells de la realitat històrica es troben en íntima relació i interdependència. L'esforç, no sempre fàcil, ha estat en aquest cas plenament reeixit, a desgrat que a la tercera part del llibre es denoti l'existència d'una certa dificultat a l'hora d'estructurar temàticament, i seguint també la cronologia del procés republicà, els diversos aspectes de la conflictivitat política i social.

L'exhaustivitat de la recerca i el plantejament metodològic del llibre —tant pel protagonisme de les comarques, objecte de l'estudi, com a l'intent globalitzador de la història— són les característiques més sobresortints del llibre, d'una obra madura i rigorosa que tot apropant-nos a la realitat d'uns homes en una etapa concreta de la seva història ens ajuda a entendre també i ens apropa a la història de Catalunya, a la història, com deia al començament, de tots nosaltres, sense centralismes, subordinacions ni dependències.

PELAI PAGÈS

1) Jaume BARRULL, *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*, L'Avenç, Barcelona, 1986.

NOTICIARI

► **Vic. Amb cert retard, malhauradament, ens arriba la *Revista de Vic. Publicació anyal de divulgació vigatana*, amb data de 29 de juny del 1986. Tot i així cal remarcar alguns treballs interessants. Entre d'altres, l'article (el setè dels itineraris del Museu de Vic) de Santiago Alcolea sobre «El segon estil "internacional", el "flamenquisme" i Jaume Huguet»; és d'agrair aquest article, perquè ens ajuda, una mica més, a desfer la idea que**

l'art català del Renaixement i el Barroc era inexistent. Com diria algú, a vegades l'arbre (Itàlia, etc.) no deixa veure el bosc (aquest país). D'altres treballs a destacar són «75 anys d'excursionisme vigatà» de Joan Sunyol i Ramon Masferrer, i «La Plaça de Santa Teresa» d'Antoni Pladevall i Font. A fi de comptes, una publicació irregular amb alguns articles que la dignifiquen. *Revista Vic*; redacció i administració: c/ Mossèn Josep Gudiol (Edifici Tarragona). Tel.: 885 20 19 / 885 32 50, Vic.

REVISTA
Vic

► Sant Andreu de Llavaneres. Al Maresme es pot anar a fer turisme o a prendre el sol, però també es pot anar a investigar. Perquè els interessats ho tinguin més fàcil poden buscar la **Guia de l'Arxiu Parroquial de Sant Andreu de Llavaneres**, on s'han catalogat els fons d'aquest petit arxiu. Parròquia de Sant Andreu de Llavaneres, Plaça de l'Abat G.M. Braso, 1, Tel.: 792 61 44

